

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק

אבדק"ק צאנז-קלויזענבורג זצוקללה"ה

שנה כ"ו [תש"ע] גליון ט"ז

בשיעור חורש"י פרשת בשלח תשל"ב (א)

ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' וגו' (יד, יג). יבואר בהקדם דמצינו (ברכות ס.) ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון, חזייה דקא מפחד, אמר ליה חטאה את דכתיב פחדו בציון הטאים. כי הפחד מורה על הסרון בטחון, דאם בוטח בה' לא היה מפחד. בזה כתב באלשי"ך הקדוש (פרשת וישלח) לפרש כפל לשון הכתוב (לכ, ה) ויירא יעקב מאד ויצר לו, כי בהיות יעקב במבוכה זו ראה והגה היתה יראתו מאד בקרב לבו, אז וייצר לו על כך באומרו הגה לב יודע מרת נפשו, ואם לא שיש כי עון לא היה המורא הגדול כזה בקרב לבי, וזהו ויירא ויצר לו על המורא וכו' עיי"ש.

זה שאמר משה אל העם אל תיראו אלא חזקו ואמצו בה' מעוזנו, ואז התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם בשכר מדת הבטחון.

ב

עוד נראה בהקדם מאמר מאחד הצדיקים במדינת רוסיש פולין (הגם שזקה"ק מצאנו ז"ע לא היה שוה בשוה אתו, אין לי עסק בענייניו הגבוהים של זקני הקדוש, ולא כך למדתי דרכי חסידות מפי כ"ק אדמו"ר ז"ע. האמנם דישנם דברים ממנו שאינם נכונים, אבל את הטוב נקבל). בפירושי הכתובים (במדבר לג, כד-כה) ויסעו מהר שפר ויחנו בחרדה, ויסעו מחרדה ויחנו במקלהות. דבקלהות התוכחה נאמר (ויקרא כו, לו) והבאתי מורך בלבכם בארצות אויביהם ורדף אותם קול עלה נדף. זה שאמר ויסעו מהר שפר היינו מארץ ישראל, שם שפרה נחלתם במנוחה ושלחה, ומפני הטאינו גלינו מארצנו ומאז ויחנו בחרדה, שחרדים תמיד ואימה ופחד יבעתונו. כאשר אנחנו בעינינו ראינו זאת (לא תקום פעמיים צרה) לפני שלשים שנה אצל הרשעים ימש"ו, כשהגיע איזה גוי קטן וצעק זשירו אלפים התחילו לרוץ ברוב פחד. קלגם אחד של הס.ס. הוביל לטבח חמשים אלף יהודים הי"ד, ואף אחד לא הרהיב להתקומם.

אמנם יבא זמן שיעזור ה' ויתחזק רוחם הרפה ולא יפחדו מאף אחד, וזה סימן לגאולה הקרובה. זה שאמר ויסעו מחרדה שכבר לא מפחדים מהגויים, לא נכנעים בפניהם ולא מתייחסים לאוימיהם, בידוע אשר ויחנו במקלהות שהגיע זמן קהלה לכל וגדחי ישראל יכנס ה'. דבעת שהשי"ת יחפוץ לקבץ אותם, אז יתן תקיפות בלבם שלא יחרדו. עכ"ד הנפלאים.

כי זה בלבד היא על ידי רוח התעוררות ממרום. ובאמת הצדיקים והיראים אף פעם לא היה פחד ומגור בלבם. סח לי איש חסיד אחד מה שהיה לו עם הרה"ק מנאסויד זצ"ל, פעם בחג הסוכות כאשר העיר אינטערדאם היתה במצור מן האויבים, מצד אחד עמדו הרוסים ומצד שני האוסטריים, ונפלו פצצות מכל צד כמו מטרות עוז, וכל הזמן ראו באויר רק ברקים של אש. כמה צדיקים ברחו אז בעצם יום השבת מפחד הרשעים הרוסים. והוא בא כליל סוכות ושאל את הרה"ק אם לברוח, והשיבו שזה פחד שוא. והיה בבוקר הגיע לבית המדרש ולא מצא את

הרה"ק, מיד עלתה הרהור בלבו שבסוף עוב אותם ואף הוא ברח לנפשו, אך לתדהמתו נודע לו שהלך לסוכה לקיים מצות ארבעת המינים. הוא הלך אחריו ומצא אותו עומד שם במנוחה ושלוה, דפנות הסוכה רעדו ונודעו כל הזמן מרעש המרגמות, ונוי הסוכה נפלו, והוא עמד וקיים מצות היום כמימים ימימה, כאילו אין זאת אלא רוח נושבת.

אף כשחזר לבית המדרש לאמירת הלל פסע לאימו בשלות הנפש, כשלאורך כל הדרך היה מספר עובדות מוקה"ק מצאנו זי"ע, בעוד שפצצות נפלו מכל עבר והלכנו ביניהם כבין טיפות גשמים, וכאילו זה בכלל לא נוגע לו.

גם בדידי הוה עובדא אתו פעם אחת בקלויזנבורג, כאשר הסטודנטים הרשעים התפרעו, כהרגלם מדי זמן לערוך פרעות בעיר ולהרוג אנשים. כל אנשי העיר נכנסו למחבוא, וגם אני הייתי באיזה מרתף. היה אז חתונה בעיר, ובאו ואמרו לי שהרב מנאסויד ציוה לקרוא לי שאבא לסדר קידושין בתור רב הקהלה. מקום החתונה היה על יד הגשר ששם עמדו אספסוף הפורעים, כאשר אנשי משמר השלטון נעמדו שם ולא נתנו להם לעבור על הגשר, (כך עשו לפני, אבל למעשה הרשו מדי פעם לכמה מהם לעבור, כי גם ידם היתה אתם במעל הזה תמורת שלמונים שקבלו מהם), והרעישו שם בצעקות וקולות עד לב השמים. בהיות וחזקה עלי פקודת קדשו שלא לעכב את החתן והכלה, יצאתי והלכתי לשם, כשכל הדרך דרכתי על שברי זכויות מהחלונות שניפצו הרשעים. כשהגעתי לשם מצאתי אותו יושב במנוחה ושלוה ליד החתן, כשמוזרים ניגונים. וציוה להעמיד את החופה בחצר. כשיצאו עם החתן אמר שאין לרוץ עם חתן הדומה למלך. ועמדנו שם כל הזמן בחוץ כשהכלה סבבה את החתן, ולאחר כך סדרתי קידושין, הכל כימים בתיקונם. בעוד שמקרוב עמדו הרוצחים ונתנו עלינו בקולותיהם האיומות, שהרעידו לבות כל הנוכחים. אז ראיתי מה זה יהודי הבוטח בה' ללא פחד.

כך הם דברי זקה"ק בישמח משה (הפסרת ראה) בפירוש הכתוב (ישעיה נד, טו) הן גור יגור אפס מאותי, על פי מה דכתב בעקידה דהירא מאלקים אין לו אלא יראה אחד מאחד, ואין לו יראת הברואים שהוא מושל על הכל. ונמצא הירא בלתי ירא, והבלתי ירא הוא ירא, דמי שאינו ירא אלקים יש לו כמה יראות מכל הברואים וכו'. ועל פי זה מבואר פירוש הפסוק הן גור יגור פירוש שיש לו כמה יראות, היינו משום אפס מאותי, פירוש שאין אלקים כל מוימותיו וכו' עיי"ש. ובחובת הלבבות (שער אהבת ה' פ"ב) שספר אחד מן החסידים על אחד מהיראים, שמצאו ישן באחד המדרבות, ואמר לו האיך ירא מן האריה שאתה ישן במקום הזה, אמר לו אני בוש מאלקים שיראני ירא זולתו עכ"ל. שהרי שום חיה רעה לא תוכל לעשות לו דבר אלא בגזירת השי"ת, גם רוצח בשר ודם לא יוכל להורגו אם נגזר עליו להיות בחיים, ובהיות כן (תהלים ג, ז) לא אירא מרעבות עם אשר סביב שתו עלי.

ואולם זה קצת שלא כדרך הטבע, כי מטבע האדם לפחד כשרואה דבר של סכנה, כגון שריפה וכיוצא"ב. ובפרט אדם בעל רגש שהוא מתמלא פחד ורעדה מכל דבר, ומוכרחני לומר שאפילו על כמה צדיקים (לא מדורות הקודמים אלא בדורות האחרונים) ידוע שהיו בטבע רכי הלב ופחדנים. על צדיק אחד מסופר שאם בעת שינתו נשמע איזה קול רעש היה קם בחרדה ובהלה, ונזקק להעמיד אנשים שישמרו על השקט בכל הרחוב מסביב. כמו כן היה אסור להזכיר בפניו מילה של תבערה, כגון שהתנור בוער, כי מיד שאמרו שבוער (עם ברענט) בטרם הספיקו לומר 'התנור' היה כולו רועד מפחד, ולא היה רשאים לומר אלא שהספיקו ('גיהייצט') התנור. היה אסור להזכיר לפניו 'מעסער' (סכין באידיש) מכיון שהגיית חלקו הראשון של המילה נשמע כמו 'מת'. ויש עליו הרבה סיפורים בענין זה, שהיה פחדן באופן מיוחד.

זה יוצא מן הכלל, שנולד עם חולשה וחולי כזו של פחדנות. אבל בדרך כלל הצדיקים היה להם לב אביר, כמו שנאמר בדוד המלך ע"ה (שמואל ב' י, ז) אשר לבו כלב האריה, ולא יחת מפני כל. ואין זאת אלא כח אלוקי, שה' שולח עזרו מקודש ומכנים בלב האדם חוזק ותיקות שאינו מפחד.

על זה אמרו (מגילה ג.) האי מאן דמיבעית אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי, דבעת צרה ופורעניות רח"ל שורה פחד ומגור בלב האנשים, וידיעת ההפכים אחת דאם מזליה חזי שלא יאונה לו כל רע אז אינו מפחד וירא משום דבר. כך רואים מעשים בכל יום, יש לך אדם שמקבל חום של שלושים ושבע מעלות והוא נבהל באימת מות, ויש לך אדם שיש לו ארבעים ואחד מעלות חום ומתייחס לכך בביטול וצחוק.

אף כאן כאשר נשאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם ויראו מאד, ויאמר משה אל העם אל תיראו, ועשו דבריו רושם לחזק ולאמין לבבם, עד שראו אותם מעתה כפגרים מתים. כמו שרגיל אני לפרש (יד, 6) וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים, שכבר בעומדם על שפת הים, עוד בטרם בואם אל תוך הים, ראו אותם מתים.

ומזה גופא התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, דמן הנס הגדול זה שנסתלק המורא והפחד, ויסעו מחרדה, רואים כבר את הישועה.

ג

התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם (יד, ג).

נראה לפרש בהקדם דברי זק"ק ב"שמח משה (בפרשתן בפסוק ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי) בטעם שקריעת ים סוף היתה על ידי מטה, כי כל מעשיו יתברך בעצמו ראוי להיות נצחי כמוהו, ופעולה שאינה נצחית הוא פחיתות ה"ו לו יתברך אם יהיה על ידי עצמו, וצריך להיות על ידי שליח. וכאן היה בקיעת הים רק לפי שעה, ואחר כך שב לאיתנו למען ינער פרעה וחילו בים סוף, לכך הוצרך להיות על ידי שליח, וגם על ידי מטה דייקא, דהא שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ודבורו הוא דבר ה' בעצמו וכו' עיי"ש. היוצא מדבריו דישועה שעל ידי שליח, מלאך או בשר ודם, יתכן שאינה אלא לפי שעה וישועה זמנית, אבל בזמן שהישועה באה מהקב"ה בעצמו אין זאת אלא תשועת עולמים.

וכאן אמר התיצבו וראו את ישועת הוי' אשר יעשה לכם היום, מה' שהוא לעד ולנצח נצחים, היה הוה ויהיה, וגם הישועה הבאה ממנו היא נצחית, כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ומזה סימן שהישועה מבחינת שם הוי'.

*

עוד יבואר בהקדם מה שכתבו הקדמונים (הובא בדבש לפי מערכת הג' אות טו, ובבני יששכר כסלו ד פ) בפירוש הכתוב (תהלים נח, יא-יב) ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע, ויאמר אדם אך פרי לצדיק וגו'. דאמרו רז"ל (רש"י בראשית יט, ז) כשהנס בזכותו זוכה לראות במפלת אויביו, אך אם אינו בזכותו ניצול אבל אינו זוכה לראות במפלת אויביו. וזה ישמח צדיק כי חזה נקם, שרואה במפלת אויביו, דזה מורה דהנס בזכותו. וזה ויאמר אדם אך פרי לצדיק, כי בראותם שהצדיק רואה בנקמה יאמרו שהוא בזכותו וזהו פרי לצדיק. עכד"ק.

זה שאמר התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, כלומר בזכותכם, והא ראייה כי אשר ראיתם את מצרים היום וגו' דעיניכם הרואות במפלת האויב, אין זאת אלא בגלל שאתם ראויים לישועה בזכות עצמכם (ועיין פנים יפות יתרו פסוק אתם ראיתם).

ד

לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם (יד, יג). כתב רמב"ן על דעת רבותינו היא מצות לא תעשה לדורות וכו', וכן (דברים יז, טו) ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד וכו' עיי"ש. דמה שנאמר שם וה' אמר לכם, בלשון עבר, הכוונה על שעה זו של קריעת ים סוף, דכאן נצטוו על הדבר שלא לשוב למצרים, שאין זאת הבטחת ישועה אלא אזהרת לא תעשה. וצריך לבאר מה ענין לאזהרות ודינים בשעת סכנה שמצרים מאחריהם והים לפניהם, והם מתייראים וצועקים אל ה' בצר להם, הלא יכול לצוות להם על כך אחרי שיעברו את הים בחרבה וישירו לה'.

ונראה דמצינו (רש"י שמות יב, ו) בפסח מצרים, שהקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים וכו', הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאנאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו וכו', ונתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה וכו', ולפי שהיו שמופים בעבודה זרה אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה. אף כאן בבואם אל הים, וגבר עליהם הקמרוג מה נשתנו אלו מאלו (ילקוט רלה, זוהר ח"ב קע ב), היה צורך מחדש באיזה זכות שיגן עליהם, לפיכך ניתנה להם באותה שעה מצוה זו שלא לשוב מצרימה, ובני ישראל קבלו ברצון, והיא שעמדה להם להנצל.

בשום לב להתבונן נראה שלא קלה היתה עליהם קבלה זו. הלא מצינו ראינו (רש"י טו, כב) אחרי שעברו את הים שהוצרך משה להסיען בעל כרחם, לפי שנתעכבו שם בביות הים. והיתה זאת להם שעת הכושר לשוב מצרימה ולהרבות בזה, אחרי ראותם שהמצריים טבעו בים סוף, והיו אלה הגבורים אנשי חיל אשר לקח עמו כל סוס רכב פרעה ופרשיו, ומסתבר שלא נשארו אחריהם בארץ מצרים זולת הנשים והזקנים חולים וחלושים, והרבה כבר מתו במכת בכורות מאחר ובזנותם היו להם בכורות הרבה (רש"י שמות יב, ל). אם כן אפוא בשובם עתה אל ארץ אויביהם היו יכולים לסובב מבית לבית וליקח מכל הבא לידם, ושללם לבזו, כמו בני יעקב בשכם שבאו על החללים ויבזו העיר (בראשית לד, כז).

מלבד זאת, הלא טוב להם לשוב מצרימה מקום מגורם זה יותר ממאתים שנה, והיא מדינה עשירה שבעה כל טוב, בנויה ומטופחת. משה יתיישב בארמון המלוכה של פרעה, ואהרן והזקנים יקחו בתי השרים ורוזני ארץ, וכל עדת בני ישראל ימצאו להם כל אחד בית דירה העומד לתפארת, באשר בעליהם כלו ונאבדו, מרכבות פרעה וחילו טבעו בים סוף. זה עדיף מלצאת לארץ לא זרועה, מדבר ציה ושממה, מקום נחש שרף ועקרב.

כן נמצא וכן היה בעתיד שהתלוננו ואמרו (במדבר יד, ג) הלא טוב לנו שוב מצרימה. במושכל ראשון אנו מסתכלים על זה כדברים חסרי טעם, שרוצים לשוב למצרים אחרי כל הסבל שעבר עליהם שם. אמנם אחרי שנתבונן יש לראות בהם דברים של הגיון בדרכי הטבע, דבמקום ללכת במדבר אצל עמון ומואב טוב להם לשוב מצרימה, שם יכבשו את כל הנשואים להיות להם לעבדים, והארץ רחבת ידיים לפניהם לשבת כנאות דשא על מי מנוחות.

אם כן כשמשה אמר להם הציווי לא תוסיפו לראותם עוד, היה להם נסיון גדול בזה, והם עמדו בנסיון וקבלו עליהם לשמור ולקיים אזהרה זו, דאפילו אם יתנו להם כל כסף מצרים לא יעברו את פי ה'. לכן גם מלאך רע יענה אמן שהם ראויים לישועת ה'.

זה שאמר הכתוב התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, בשבילכם ובזכותכם. והוא בנותן טעם כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ובגלל שאתם מקבלים עליכם מצוה זו יעשה לכם ישועה היום בזכות עצמכם.

*

יש להוסיף נופך. דהנה ידוע שאומות הקדמונים בכל מדינה ועיר היתה להם צורת עבודה זרה מיוחדת שעבדו לה, כדמצינו בחז"ל (עין ע"ז מ:): שהיו להם צורות עומדין על פתח מדינה ובכרכים וברחובות. הנה כי כן אילו היו בני ישראל אדוקים בעבודה זרה ח"ו, כטענת המקטרג, היה עליהם לשוב מצרימה לעבוד אותה צורה לה היו עובדים בשנות מגוריהם אשר גרו בה. נמצא שבעצם הדבר הזה שקבלו עליהם לא לשוב מצרימה נסתם פי המקטרג, שהלא זה מוכיח בעליל דלא מלבם עבדו אותה עד עתה ואינם להוטים אחריה, אלא שבעת היותם תחת יד מצרים היו אנוסים בדבר, לולי כן היו גם עתה רוצים לחזור לשם. על כן גער ה' בשטן (ילקוט בשלח ר"ד) שוטה שבעולם וכי לדעתם עבדו והלא לא עבדוהו אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת, ואתה דן שוגג כמזיד ואונם כרצון.

זה דבר הכתוב ויאמר משה אל העם אל תיראו, ולכאורה מהיכי תיתי שיהיו יראים, אלא דלכ יודע מרת נפשו שעבדו עבודה זרה ויש קטרוג עליהם שאין ראויים לישועה. כאשר השיגו אותם חונים על הים וגו' לפני בעל צפון, וישאו בני ישראל את עיניהם וגו' ויראו מאד שלא יפקד עליהם עון עבודה זרה זו שעבדו אותה במצרים.

ויאמר אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר דייקא, על ידי חיות רעות דורסות וטורפות, דחששו שנתחייבו מיתת סקילה כדין העובד עבודה זרה, ומי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו (כתובות ל:), ואם נתחייבנו מיתת לפניו היה לו להמיתנו בארץ מצרים ולמה לקחתנו למות במדבר.

ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, דאתם כן ראויים לישועה בזכות עצמכם, ואין דינכם כעובדי עבודה זרה ח"ו. כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, כך גלוי וידוע בשמים שאין דעתכם לחזור, ומזה יש הוכחה שכל אותם שנים לא עבדתם אותה אלא באונם, ואין דין אונם כרצון, ובכן התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום.

תוכן הענינים:

- פחד מורה על חסרון בטחון.
- סימן לגאולה הקרובה כשכבר לא מפחדים מהגויים. צדיקים היראים מה' לא מפחדים משום דבר. עובדות מהרה"ק מנאסויד.
- זה ענין אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי, יש אנשים שנבהלים מכל דבר קל, ויש שאינם יראים משום דבר.
- בדברי משה נתחזק לבבם לראותם כאילו כבר מתים. ומזה גופא ראו סימן לישועה.
- ישועה נצחית באה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו.
- ממה שראו במפלת מצרים סימן שהם ראויים לישועה.
- זכות קבלת המצוה שלא לשוב מצרימה, אף שטוב להם עכשיו לחזור ולמשול בה ולשלול את העיר, היא שעמדה להם בשעת קריעת ים סוף.
- לכל עיר היתה עבודה זרה מיוחדת. זה שאין רוצים לחזור שימש כהוכחה שאינם להוטים אחרי הע"ז, ולא עבדוהו אלא באונם.

נא להתפלל ולעורר רחמי שמים עבור
הגאון הצדיק רבי אהרן בן צפורה שליט"א
אביד לינו וחבר הביד"צ דקהילתינו הקי
לרפואה שלימה בתושחיי

לע"נ הרה"צ החסיד רבי צבי ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ' שבט תשס"ד – ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע"י בנו
הרה"ח מוה"ר שרגא פיבל מאשינסקי הי"ו

לע"נ הרה"ח מוה"ר שמואל צבי בהר"ר בנציון ז"ל
נלב"ע י"ד שבט תשס"ב לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע"י בנו
הבה"ח יהודה ליבוש פרערויא הי"ו

לע"נ האשה החשובה מרת דבורה בת הרה"ג ר' יעקב מרדכי ע"ה
נלב"ע י"ט שבט תשמ"ה לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע"י בנה
הרה"ח מוה"ר מרדכי שאנפעלד הי"ו

גליון זה נדבת
הרה"ח מוה"ר חיים אלטיר ברוך וויעדער הי"ו
לרגל שמחת הולדת הבת לאה שתחי'
למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת
הרה"ח מוה"ר יוסף מאיר שטיינמעץ הי"ו
לרגל שמחת הולדת הבן שמואל שמעון נ"י
למז"ט ובשטומ"צ

מכון להוצאת דברי תורה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה
שע"י איגוד חסידי צאנז
(718) 431-1055